

ความคิดเกี่ยวกับ "ธรรมชาตินิยม"

1. ความนำ

จอห์น คิวอี้ เป็นนักปรัชญาชาวอเมริกัน จัดอยู่ในกลุ่มนักปรัชญาฝ่ายปฏิบัตินิยม (pragmatism)⁽¹⁾ ซึ่งเป็นปรัชญาแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 20 นี้เอง เพื่อให้เข้าใจความคิดทางปรัชญาของจอห์น คิวอี้ จะพูดถึงแนวคิดทั่ว ๆ ไปของลัทธิปรัชญานี้ก่อน

ปฏิบัตินิยม ถือกำเนิดขึ้นเพื่อต่อต้านแนวความคิดแบบเอกจิตนิยม (monistic idealism)⁽²⁾ ปฏิเสธปรัชญาแบบเก่า ๆ ที่พูดถึงอันติมสัจ (ultimate Reality) ซึ่งเป็นสิ่งสมบูรณ์ มีอยู่โดยอิสระด้วยตัวมันเอง ไม่เกี่ยวข้องกับโลกแห่งประสบการณ์ ปฏิบัตินิยม เป็นปรัชญาที่เน้นหนักในทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ ที่มีประโยชน์ และไฉนลเป็นที่น่าพอใจ เป็นปรัชญาแห่งกริยาอาการ (activity) การกระทำ การทดลอง การหาทางสำรวจและการเอาชนะอุปสรรค⁽³⁾ ปฏิบัตินิยมยังเชื่อว่าชีวิตเป็นขบวนการวิวัฒนาการที่ไม่สิ้นสุด อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

¹นักปรัชญาปฏิบัตินิยมที่สำคัญ C.S. Peirce(1859-1914), William James (1842-1910) John Dewey (1859-1952) และ Dr.F.C.S Schiller (1864-

²ลัทธิปรัชญาที่ถือว่า ความเป็นจริงมีเพียงหนึ่งเดียวและมีสภาพเป็นจิต สรรพสิ่งเป็นหน่วยหนึ่ง ส่วนหนึ่ง ด้านหนึ่ง หรือสิ่งปรากฏ (appearance) หนึ่งของความเป็นจริงนี้

³จ.ที.ดับบลิว แพทริก, ปรัชญาเบื้องต้น, แปลจาก Introduction to Philosophy โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์กรีติ บุญเจือ (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 295-6.

ตลอดเวลา ต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน เป็นเหตุให้มนุษย์ต้องเผชิญกับปัญหา
 ทุกขณะ ชีวิตจึงต้องพยายามหาหนทางวิธีการที่จะเอาตัวรอดอุปสรรคต่าง ๆ ให้หมดไป
 เนื่องจากจักรวาลที่มนุษย์อยู่นั้น เป็นธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่ใช่สิ่งสมบูรณ์ที่มี
 ความจริงสูงสุดในตัวมันเอง มีจุดหมายอยู่ที่ตัวมันเอง (อย่างที่นักปรัชญาฝ่ายจิตนิยมพูด
 ไว้) ความจริงของปฏิบัตินิยมจึงมีลักษณะเป็นของไหล (flux of reality) ⁽¹⁾
 ที่เปลี่ยนแปลงและเห็นมากตลอดเวลา สรุปได้ว่า ความเป็นจริงก็คือประสบการณ์จริง ๆ
 นั้นเอง

จากสมมุติฐานที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ดังกล่าว นักปฏิบัตินิยมจึงไม่เชื่อในเหตุผล
 ที่มีมาก่อนประสบการณ์ และกฎเกณฑ์ที่ตายตัวทั้งหลายซึ่งใช้ในการตัดสินความรู้ ความจริง
 แต่เชื่อว่าความจริง มีอยู่ในประสบการณ์ ประสบการณ์ที่มีอยู่จะมีลักษณะต่อเนื่อง (a
 continuum) ไม่มีความแตกต่างกัน จึงจะเป็นตัววิเคราะห์ประสบการณ์ โดยทำหน้าที่
 เป็นตัวเลือก ให้ความแตกต่าง แยกแยะและเพิ่มเติม โดยมีเงื่อนไขว่าต้องเป็นไปตาม
 ความสนใจ และจุดหมายของผู้สังเกต (the p rceiver) ในแง่นี้จิตจึงมีสภาพ
 เป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้สำหรับบรรลุถึงจุดหมายบางประการ หรือเพื่อขจัดอุปสรรคที่เกิดขึ้น
 ในขณะนั้น จิตจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับกระทำเสมอ ไม่ใช่จิตที่สมบูรณ์และมีจุดหมาย
 ในตัวเอง จากเหตุผลดังกล่าว ผลของความจริงที่ปรากฏออกมาก็คือ ความจริงก็คือสิ่งที่
 มีประโยชน์ ความจริงก็คือผลประโยชน์ (utility) เท่ากับว่าความจริงคือสิ่งที่มนุษย์
 สร้างขึ้นมาเพื่อสนองจุดประสงค์ของมนุษย์เอง ดังนั้นกล่าวได้ว่า ความเชื่อหรือสมมุติฐาน
 ใดจะเป็นความจริงก็ต่อเมื่อมันมีผลทำให้เกิดความพอใจหรือ เกิดผลประโยชน์สนองจุดหมาย
 ใด และมีคุณค่าในทางปฏิบัติ ความจริงของสมมุติฐานจึงไม่ได้เกิดขึ้นทันทีทันใด แต่ต้องอาศัย
 ประสบการณ์มาเป็นยืนยัน และในเมื่อประสบการณ์ไม่ใช่สิ่งนิรันดร์ และสมบูรณ์ในตัวเอง จึง
 ไม่มีความเชื่อใดที่เป็นจริงโดยอัตโนมัติ แต่ต้องสัมพันธ์ไปตามเหตุการณ์ที่เป็นจริงในขณะนั้น

กล่าวได้ว่า ปฏิบัตินิยมเป็นขบวนการ (process) ที่มองไปยังผลข้างหน้า ทุกสิ่ง
 ตัดสินไปด้วยผลที่จะตามมาจึงสามารถทดสอบได้ด้วยประสบการณ์

¹ Ferderick Copleston, A History of Philosophy,
 (New York : Image Books, 1967), 8: p. 46.

2. ปรัชญา "ธรรมชาตินิยม" ของ จอห์น คิวอี้

ปรัชญาของจอห์น คิวอี้ ไม่ใช่อภิปรัชญา ถ้าจะตีความว่า อภิปรัชญา คือ ระบบที่ศึกษาถึงสิ่งที่อยู่เหนือประสบการณ์ของมนุษย์ ในแง่ของการเป็นสารชนิดหนึ่ง (substantial) ปัญหาเกี่ยวกับอันติมาสต์จี้ (Ultimate Reality) ในปรัชญาจิตนิยม ซึ่งคิวอี้เห็นว่า เป็นเรื่องอยู่เหนือธรรมชาติ (supernatural) เป็นสิ่งที่เราไม่สามารถพิสูจน์ถึงความมีอยู่ของมันได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือด้วยประสบการณ์ของมนุษย์ คิวอี้วิเคราะห์ว่า การที่นักปรัชญาสมัยก่อนเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติทั้งหลาย เช่น เชื่อในความมีอยู่ของพระเจ้า ของความจริงอันติมาสต์นั้น เกิดจากความต้องการแสวงหาสิ่งที่มีนัยทางจิตใจ ที่จะเป็นความหวังในการดำรงชีพอยู่ของมนุษย์ และเพื่อหลีกเลี่ยงความไม่สมบูรณ์ทั้งหลายในประสบการณ์¹ คิวอี้ กล่าวว่า "ในปรัชญาคลาสสิก โลกอุดมคติก็คือ สวรรค์ที่ซึ่งมนุษย์พานพบความสงบสุข หลังจากเผชิญกับพายุแห่งชีวิต มันคือที่หลบภัยที่มนุษย์ใช้เป็นที่พักพิงให้พ้นจากความทุกข์ยากของชีวิตด้วยความมั่นใจว่า โลกอุดมคติเท่านั้นที่เป็นสิ่งแท้จริง"²

คิวอี้ ปฏิเสธความมีอยู่ของ โลกอุดมคติ ในแง่อภิปรัชญาโดยเห็นว่าเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับความเป็นจริงในธรรมชาติ ปรัชญาของคิวอี้เป็นแบบ "ธรรมชาตินิยม" (naturalistic - metaphysic) เชื่อว่า ความเป็นจริงก็คือ สิ่งธรรมชาติ (natural - things) ไม่มีสิ่งใดเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ คิวอี้เน้นในสิ่งปฏิบัติ,

¹John Dewey, Reconstruction in Philosophy (Boston : Beacon Press, 1972), pp. 103 - 106.

²Ibid., p. 118.

สิ่งที่อยู่ในขอบข่ายของธรรมชาติ มากกว่าจะพูดถึงสิ่งที่เป็นอุดมคติ ทั้งนี้เขาเห็นว่า สิ่งที่เป็นอุดมคติทั้งหลายเป็นเพียงความคิดฝัน (imagination) อย่างหนึ่งของมนุษย์เท่านั้น สิ่งที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ ไม่ใช่เรื่องของอุดมคติ แต่เป็นภาวะความจริงในโลกนี้ สำหรับทิวอี้ ความเป็นจริงไม่ใช่เรื่องซึ่งเป็นสิ่งสมบูรณ์ในตัวเอง เกี่ยวกับสสาร (substance) นักปรัชญาทั้งหลายพยายามหาคำตอบว่าสสารที่แท้จริงมีสภาพเป็นจิต หรือ วัตถุ มีสสารเดียว หรือหลายสสาร ซึ่งคำตอบต่อปัญหาเหล่านี้ต่างก็ไม่เป็นที่น่าพอใจ

"พวกก่อน ๆ นี้ เชื่อในสิ่งที่มีคุณค่าแก่ตัวเอง เป็นอิสระจากธรรมชาติ เช่น เชื่อในสิ่งที่เป็นจริงในตัวเอง (things in themselves) แต่ในระยะหลัง ๆ ไม่เชื่อว่าจะมีสิ่งใดที่มีอยู่ในตัวเอง สมบูรณ์ในตัวเอง แต่เชื่อว่าสิ่ง ๆ หนึ่งมีอยู่ในรูปความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ"¹

ทิวอี้กล่าวว่า ความเป็นจริงไม่ใช่ สสาร แต่เป็นเหตุการณ์ (events) ไม่มีสิ่งใดที่เป็นอันกิมะ มีแต่กิจกรรม (activity) สิ่งมีอยู่ทุกวันนี้มีอยู่ในรูปของเหตุการณ์มันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกาลเวลาที่มิซ้ำแบบกัน ในโลกนี้มี เหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย เหตุการณ์เหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ดังนั้นความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนจึงเป็นลักษณะของสิ่งที่มีอยู่ทุกชนิด "ในโลกที่เต็มไปด้วยสิ่งแน่นอนย่อมไม่มี"² เหตุการณ์ทุกอันต่างก็มีความหมายทั้งสิ้น ขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์อื่น ๆ ทุกเหตุการณ์จึงไม่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง แต่จะเป็นเงื่อนไขของกันและกัน

แม้ว่าทิวอี้จะให้ความสำคัญของสิ่งธรรมชาติ ขณะเดียวกันเขาก็ยอมรับโลกแห่งอุดมคติ และมโนภาพที่เกี่ยวข้องกับอันกิมะทั้งหลายในแง่ที่เป็นเครื่องมือ (instrument)

¹John Dewey, Experience and Nature, (Calcutta : Oxford book Company, 1965), p. 73.

²Ibid., p. 76.

หรือวิธีการ ที่สำคัญที่มนุษย์ใช้เพื่อพรรณนาคำหมาย "โลกแห่งอุดมคติทั้งหลายไม่ใช่สิ่งสำเร็จรูปในโลกปรมาตม (noumena world) อีกต่อไป หากแต่เป็นข้อเสนอแนะสำหรับในการกระทำบางสิ่ง หรือเป็นวิถีทางของการกระทำ"¹ เขาไม่เห็นด้วยกับนักปรัชญาฝ่ายจิตนิยมที่แบ่งแยกความแตกต่างระหว่างโลกแห่งอุดมคติ การโลกแห่งผัสสะ หรือโลกแห่งประสบการณ์ โดยถือว่าสิ่งแรก มีความเป็นจริงและสมบูรณ์กว่าสิ่งหลัง เช่น การที่เพลโตแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็นอุดมคติ (ideal) และเหตุการณ์ทางฟิสิกส์ (physical events) อริสโตเติลแบ่งความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็นแบบ (form) ซึ่งเป็นกรรตุภาวะ (actuality) และสสาร (matter) ซึ่งเป็นสมรรถภาวะ (potentiality) คานท์ (Kant) แบ่งความเป็นจริงออกเป็น สิ่งปรมาตม (noumenal things) หรือ (things in themselves) และ phenomenal things หรือสิ่งธรรมชาติ สปินโนซา แบ่งเป็นคุณลักษณะ (attributes) และอันมรูป (modes)² การแบ่งแยกเช่นนี้เท่ากับเป็นการแบ่งแยกโลกทั้ง 2 ออกจากกันโดยเด็ดขาด และเป็นการให้ความสำคัญเกี่ยวกับความมีอยู่ของโลกแห่งอุดมคติ ว่าเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง เป็นต้นกำเนิดและเป็นตัวอธิบายความมีอยู่ของสิ่งธรรมชาติ ความเชื่อดังกล่าวนอกจากจะเป็นการขัดแย้งกับธรรมชาติที่แท้จริงแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นจริง 2 ชนิดนี้ คือ โลกแห่งอุดมคติ มีสภาพเป็นจิต อยู่ในระบบกาล-อวกาศ จะมาสัมพันธ์กับโลกแห่งประสบการณ์ซึ่งมีสภาพเป็นสสารอยู่ในกาล-อวกาศได้อย่างไร

ดิว่าอี เองก็พยายามแก้ปัญหานี้ โดยยอมรับความสำคัญของโลกทั้งสองนี้ แต่ดิว่าอีปฏิเสธความมีอยู่ของโลกอุดมคติว่ามีอยู่ในแง่ที่เป็นสสาร (substance) เขาเห็นว่า สิ่งที่เป็นอุดมคติ มีพื้นฐานจากมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งธรรมชาตินี้เอง มันเป็นมโนภาพ

¹ John Dewey, Reconstruction in Philosophy, pp. 18-19.

² John Dewey, Experience and Nature, pp. 50-51.

(idea) ที่มนุษย์ใช้เป็นวิธีการ (means) ในการมุ่งไปสู่จุดหมายที่สมบูรณ์ของมนุษย์ในโลกแห่งธรรมชาตินี้เอง ดังจะเห็นจริงตามที่ดิวิดกล่าวไว้ว่า "เราจะตระหนักถึงอุดมคติ โดยผ่านการใช้มันเป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่ใช้สำหรับสำรวจ, ทดลอง คัดเลือกและการรวมการปฏิบัติงานตามธรรมชาติที่เห็นประจักษ์"¹

แสดงว่า มโนภาพเกี่ยวกับอุดมคติทั้งหลายมีอยู่ในรูปที่เป็น เครื่องมือของมนุษย์อย่างหนึ่งเท่านั้น มันจะมีได้ก็ต่อเมื่อมีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์และประสบการณ์ที่แท้จริงเท่านั้น "เนื้อหาและแบบของสิ่งสมบูรณ์นั้นได้มาจากประสบการณ์จริง ๆ"²

ความคิดดังกล่าวเป็นการทำลายลักษณะทวินิยม (Dualism)³ ของลัทธิปรัชญาจิตนิยมไป เป็นการดึงของมโนภาพที่เกี่ยวกับสิ่งสมบูรณ์ทั้งหลายมาใช้ในชีวิตในประสบการณ์ของมนุษย์"

3) ขอบเขตและความหมายของ "ธรรมชาติ"

"ธรรมชาติ" ตามทัศนะของ จอห์น ดิวิด หมายถึงสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ ดิวิด เรียกว่า natural transactions⁴ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ตามระดับวิวัฒนาการ คือ

1. วัตถุทางกายภาพทั้งหลายในจักรวาล ได้แก่ เทหวัตถุทั้งหลายในโลก เช่น ก้อนหิน, ดวงดาว, อิเล็กตรอน, ทางช้างเผือก ฯลฯ

¹ John Dewey, Reconstruction in Philosophy, p. 121.

² John Dewey, Experience and Nature, p. 53.

³ Ibid., p. 54.

⁴ "transaction" เป็นคำที่ดิวิดกำหนดขึ้นไว้ หมายถึงแบบของการกระทำ (action)

2. สิ่งที่เราเรียกว่า psycho-physical ซึ่งได้แก่สิ่งที่มีชีวิต เช่น พืชและสัตว์ทั้งหลาย

3. ส่วนที่มีจิตใจ ได้แก่ มนุษย์ และกินความกว้างไปถึงประสบการณ์ของมนุษย์ทั้งหลาย (human experiences) ซึ่งได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่ออกมาในรูปสถาบันต่าง ๆ เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ การเมือง ศิลปะ ศาสนา ทั้งนี้เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวมนุษย์ นอกจากนี้ยังรวมถึงสิ่งที่เป็นออสสารทั้งหลาย (immaterial things) ที่เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น คำพูด ความรู้สึกต่าง ๆ ความคิด ความปรารถนา ความดิ้นรน ความสำเร็จ ฯลฯ เพราะสิ่งเหล่านี้ต่างก็เกิดขึ้นในธรรมชาติ

จะเห็นได้ว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ทั้งสิ้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงอุตตระเลย (transcendental being) เป็นโลกแห่งปรากฏการณ์ ตามธรรมชาติ คืออีวามเอาทุกสิ่งทุกอย่างเข้ามาอยู่ในขอบข่ายของปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ (natural phenomena) ในธรรมชาติไม่มีความแตกต่างระหว่าง ภาย-จิต, ตัวรู้และวัตถุ (subject and object) แต่อย่างใด โลกที่เราอยู่เป็นโลกแห่งการยดดมประสานระหว่างสิ่งที่ยึดแย้งกัน รวมกันอย่างแยกกันไม่ออก เช่น ความถี่กับความเลว มีดคู่กับสว่าง ความเคลื่อนไหว และจุดจบ ชีวิต และความตาย ฯลฯ⁽¹⁾

การที่ตัวอ้อมงัด (being) ออกเป็นประเภทต่าง ๆ กัน ดังที่กล่าวมานั้น ไม่เหมือนกับที่อริสโตเติลแกมงัด ออกเป็นประเภทที่ตายตัวซึ่งแตกต่างกันทางด้านสารสำหรับตัวอ้อม สิ่งต่าง ๆ แยกต่างกันอย่างระบบการทำงานและหน้าที่ที่ซับซ้อนกันเรื่อย ๆ ซึ่งหมายถึงความแตกต่างทางระดับมากกว่าความแตกต่างด้วยชนิด ⁽²⁾

¹ John Dewey, Quest for Certainty, (New York: G.P. Putnam Son, 1960) p. 20-47.

² John Dewey, Experience and Nature, p. 189-210.

4) ธรรมชาติ กับ การเปลี่ยนแปลง

ดิ้ออีกด่าวว่า โลกแห่งปรากฏการณ์ตามธรรมชาติเป็นโลกที่ีความเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ ไม่คงที่ เต็มไปด้วยความแตกต่างกัน ความเปลี่ยนแปลงเป็นเครื่องวัด "ความจริง" หรือจัดเป็นพดั่งของสัด (being) ความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ีมีแทรกอยู่ทั่วไป⁽¹⁾ ความไม่แน่นอน (contingency) เป็นลักษณะที่ครอบคลุมเหตุการณ์ตามธรรมชาติ นิดกับโลกตามทัศนะของกรีก ซึ่งเป็นโลกที่คงที่ประกอบด้วยแบบที่ตายตัว ทุกสิ่งทุกอย่างมีแบบ โดยเฉพาะของตนเอง แต่ละแบบก็แตกต่างกันในแง่คุณภาพ⁽²⁾

ในเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงนี้ ดิ้อไม่เห็นด้วยกับทัศนะของอริสโตเติล ด่าวว่า โลกเป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงจากสสารเป็นแบบ และกำหนดความเปลี่ยนแปลงภายในสสารอย่างตายตัวว่า สสารทุกอันซึ่งเป็นสิ่งไร้แบบนี้ ีความเปลี่ยนแปลงมุ่งไปสู่แบบตามชนิดของมัน ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ตายตัว อยู่ในขอบเขตที่กำหนดควัดดูแลแต่ละชนิดมีการเคลื่อนไหวโดยเฉพาะของตนเอง มุ่งไปสู่จุดหมายที่ตายตัว ขบวนการเปลี่ยนแปลงแบบนี้ไม่ได้มีพดั่งจากภายนอกมาดัดคันให้มันเปลี่ยนแปลงไป แต่เป็นการพัฒนาภายในตัวสสารซึ่งสมรรถภาวะหรือภาวะแฝง (potentiality) ที่เปลี่ยนแปลงเป็นแบบหนึ่งเป็น กรตุภาวะหรือภาวะจริง (actuality)⁽³⁾ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงตามทัศนะของอริสโตเติลคือการที่ภาวะแฝงของสิ่งนั้นได้กลายสภาพเป็นภาวะจริง การเปลี่ยนแปลงเป็นเพียงทางเดินของสภาพแฝงมาสู่สภาพจริง

¹ John Dewey, Reconstruction in Philosophy, p. 64.

² Ibid., p. 54.

³ อ่านรายละเอียดใน ปรีชา ช่างขวัญยืน, ปรัชญากรีก (กรุงเทพฯ : สมาคม-สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2514)

คิวอี้ ไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงที่ตายตัวเช่นนั้น เพราะทำให้จักรวาล เป็นสิ่งที่คงที่ ไม่มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสาเหตุภายในไม่ได้ มาจากสาเหตุภายนอก สำหรับคิวอี้ ทุกสิ่งมีการวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การ วิวัฒนาการเป็นเรื่องของการปรับตัวระหว่างอินทรีย์กับสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ ทำให้อินทรีย์มีการปรับตัวเพื่อการอยู่รอด ขณะเดียวกัน ก็ทำให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นตลอดเวลา เพราะฉะนั้น โลกตามทัศนะของคิวอี้ จึงไม่ใช่สิ่งคงที่ตายตัว แต่เป็นโลกเปิดที่มีขอบเขต ไม่จำกัด เปิดโอกาสให้สิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้น

5) ธรรมชาติ กับ จุดมุ่งหมาย

ในเรื่องเกี่ยวกับจุดหมายนี้ คิวอี้ ไม่เห็นด้วยกับทัศนะของอริสโตเติล ที่เชื่อว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาล ไม่ว่า พืช สัตว์ มนุษย์ ต่างก็มีจุดหมายด้วยกันทั้งนั้น ต่างกันก็ แทรกระดับของจุดหมาย เช่น พืชมีจุดหมายที่การเจริญเติบโตและแพร่พันธุ์ สัตว์มีจุดหมายสูง กว่านั้น คือ มีการเคลื่อนไหวและรับรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยผัสสะ มนุษย์มีจุดหมายสูงสุด คือ เป็นสัตว์ที่รู้จักคิด และมีเหตุผล เพราะฉะนั้นจึงพยายามมุ่งไปสู่สิ่งที่เป็นปัญญา⁽¹⁾ เพื่อที่จะ เข้าใจแบบต่าง ๆ ทั้งหมดของธรรมชาติ ดังนั้น ขบวนการของธรรมชาติมีจุดมุ่งหมายที่ตาย ตัวยู่แล้ว จุดหมายนี้อริสโตเติลเรียกว่า สาเหตุสุดท้าย (final cause) ซึ่งมีอยู่ ในแบบ การเปลี่ยนแปลงทั้งหลายภายในตัวสสารมุ่งไปสู่จุดหมายที่ตายตัว ทั้งนี้เพราะ จุดหมายเป็นธรรมชาติของมัน จุดหมายหรือสาเหตุสุดท้ายนี้ จะเป็นตัวกำหนดคุณสมบัติให้กับ สสาร ทำให้สสารกลายเป็นแบบและเป็นสิ่งที่เรารู้จักได้⁽²⁾ กล่าวโดยสรุป สสารทุกอันมุ่ง ไปสู่ความสมบูรณ์ในแบบ มุ่งไปสู่วัตถุที่คงที่ (static object) ซึ่งก็คือแบบ

¹John Dewey, Experience and Nature, p. 89.

²Ibid., p. 80.

ดิโอไม่เห็นด้วยกับสาเหตุสุดท้าย หรือจุดหมายที่ตายตัวของสสาร ดิโอกล่าวว่า สรรพสิ่ง ไม่มีจุดหมายที่ตายตัว ไม่มีสาเหตุสุดท้าย มีแต่ สาเหตุประสิทธิภาพ หรือ สาเหตุทางจักรกล คือ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของสิ่งภายนอกที่มีส่วนผลักดันให้สรรพสิ่งมีการเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกัน ก็ต้องขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของสิ่งนั้น ๆ ด้วยว่า จะมีปฏิกิริยา (interact) ต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร มนุษย์ก็มีจุดมุ่งหมายที่จะบรรลุความสมบูรณ์ เหมือนกัน จุดหมายของดิโอมีลักษณะเป็น "จุดหมายทุกอันเป็นจุดหมายที่ตั้งใจไว้ ไม่ใช่จุดหมายอุกมคติ ซึ่งเป็นลักษณะของสัตว์ (Being) ตามความถวิลของกรีก"¹

หมายความว่า ไม่ใช่จุดหมายอุกมคติ ที่ตายตัวซึ่งเป็นธรรมชาติของสสารทุกอัน แต่เป็นจุดหมายที่มนุษย์ตั้งขึ้นในใจ เป็นความปรารถนาของมนุษย์ ซึ่งจุดหมายนี้จะเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ประกอบสรรพกรรมบางอย่าง สิ่งภายนอกเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ผลักดันให้มนุษย์ตั้งความปรารถนาขึ้นและหาวิธีการที่จะบรรลุจุดหมายนั้น เมื่อบรรลุความสำเร็จแล้ว จุดหมายก็จะหมดไป⁽²⁾ จุดหมายไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่อย่างตายตัว แต่มันสัมพันธ์ (relative) ไปตามเงื่อนไขของสถานการณ์แวดล้อมมันอยู่ เช่นเดียวกับ หลักชัย ซึ่งในตัวมันเองเป็นสิ่งที่ไม่มี ความหมายอะไร แต่จะกลายเป็นจุดหมายสำหรับผู้วิ่ง ในขณะที่เกิดการแข่งขันกันขึ้น เท่ากับว่า หลักชัยไม่ใช่สิ่งสมบูรณ์ในตัวเอง แต่เป็นจุดหมายเมื่อมันสัมพันธ์กับผู้วิ่งแข่งขัน ดังนั้น จุดหมายของดิโอ จึงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไขของเหตุการณ์ ขณะเดียวกัน มันก็ไม่ใช่สาเหตุสุดท้ายหรือจุดหมายสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะเราอาจนำจุดหมายนั้นมาเป็นวิธีการในการเข้าถึงจุดหมายอื่น ๆ ต่อไปอีก จุดหมาย

¹Ibid., p. 94.

²Ibid., pp. 86-87.

ของตัวอึ้งเป็นจุดหมายที่ตั้งใจไว้ และเป็นผลจากการไตร่ตรอง (reflection) ด้วย ตัวอึ้งกล่าวว่า "มนุษย์เท่านั้นที่จะใช้เงื่อนไขจากวัตถุ (matter) ไปสู่จุดหมาย การไปสู่จุดหมายโดยไม่ใช้วิธี (means) เป็นการหลอกลวงตนเอง"¹

กล่าวโดยสรุป จุดหมายเป็นเรื่องการปฏิบัติการณ์ของจิต ซึ่งถูกผลักดันโดยเงื่อนไขของเหตุการณ์บางอย่าง รวมทั้ง ความปรารถนาของมนุษย์ในการเอาชนะอุปสรรค

---

¹Ibid., p.36.